

Nr 580

Av herr **Ohlin m. fl.**, *angående vissa åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.*

I motioner till 1952 års riksdag (I: 352 o. II: 477) framfördes av folkpartiet bl. a. förslag till främjande av kapitalbildningen.

Motionernas syfte kan sammanfattas på följande sätt:

Man ville stimulera sparandet i landet, och man ville söka möjliggöra för ett större antal medborgare att medverka i kapitalbildningen och få del av de förmåner och den trygghet ett större individuellt sparande medför.

Vi konstaterar att tyvärr intet av de i motionerna framförda önskemålen blivit föremål för utredning eller på annat sätt genom samhällliga eller andra åtgärder bragts närmare sin lösning. Dessa önskemål är dock lika angelägna som tidigare.

Årets finansplan visar ånyo med all önskvärd tydlighet att kapitalbildningen i vårt land är alldeles otillräcklig i förhållande till de väldiga behov av investeringar som föreligger. Detta gäller såväl inom näringslivet som på de flesta områden av den offentliga förvaltningen. Det framstår som den ekonomiska politikens misslyckande att man inte trots de stegrade realinkomsterna kunnat få en så väsentlig ökning i sparandet att bättre balans uppstått i samhällsekonomin. Vi hälsar med tillfredsställelse de försök till sparstimulerande åtgärder som beslöts av 1955 års riksdag. Det är dock uppenbart att ytterligare åtgärder blir nödvändiga.

I jämförelse med gångna tider är förutsättningarna för ett ökat personligt sparande väsentligt annorlunda. Möjligheterna att skapa enskilda storförmögenheter, varur betydande riskbärande kapital kunde utgå, föreligger inte längre. Om utvecklingen inte skall avstanna, måste de nya stora folkgrupperna i vårt land få den inställningen, att de finner det förenligt med sina personliga intressen att påta sig en betydande del av kapitalbildningen. Om så inte sker, måste man inställa sig på att det offentliga genom stora budgetöverskott skaffar fram det behövliga sparandet. För vår del vänder vi oss mot sådant tvångssparande. En överbeskattning av den omfattning som det här måste bli frågan om kommer i sin tur endast att leda till den kedjereaktion som människorna anser det ännu mindre lönande att göra extra insatser att spara. Ett ännu större budgetöverskott blir då nödvändigt etc. För vår del hävdar vi med bestämdhet den rakt motsatta metoden. En successiv minskning av skattetrycket bör, kombinerad med

andra åtgärder, så småningom leda till en permanent stegring i sparandet. I en annan motion från folkpartiet framlägger vi riktlinjer för ett sådant skattesänkingsprogram.

Bland de andra vägar som enligt vår mening måste beträdas är, som vi redan anförde vid 1952 års riksdag, möjligheterna att stimulera tillämpningen inom det enskilda näringslivet av vinstandelssystem. Vi tror att, om denna metod kommer till användning i vidgad omfattning, de anställda säkerligen ofta skulle finna det vara lämpligt att låta en del av vinsten stå kvar inom företagen och där förräntas. Härigenom skulle både företagen och de anställda liksom det allmänna vinna fördelar. Sedan vi förra gången gjorde riksdagen uppmärksam på detta problem har vinstandelssystemet i Västeuropa och Förenta staterna ytterligare ökat i omfattning. Den skepsis som funnits i Sverige mot dessa tankegångar synes det oss vara angeläget att söka övervinna. Statsmakterna bör därför ge sin medverkan till främjande av denna metod genom att låta utreda frågan och därvid ta särskild hänsyn till möjligheterna att från samhällets sida stimulera införande av vinstandelssystem.

Vi vill betona att vi inte tror att man skall lagstifta om införande av vinstandelssystem.

Beträffande formerna för den stimulans som samhället skulle kunna erbjuda dem som ingår överenskommelser om vinstandelssystem ber vi få hänvisa till en skrift som utgivits av folkpartiets ungdomsförbund. Utan att ta ställning till de olika metoderna för vinstandelssystem vill vi citera några avsnitt ur denna skrift.

Då vinstdelningsmetoderna hittills är i stort sett oprövade hos oss och för att få sin fulla effekt bör bygga på frivilliga åtaganden, vore det alltför riskabelt att i en lagstiftning söka draga upp mallar för deras tillämpning här. De utländska exemplen visar en mycket stor variation. Tydligt är också att de problem, som möter vid vinstdelningens förverkligande, i stor utsträckning ter sig olika inom olika näringsgrenar, annorlunda inom t. ex. industrien än inom handeln, och från jordbrukets synpunkt framträda de i en ytterligare aspekt. Skillnader i förutsättningar föreligger också mellan stora och medelstora företag å ena sidan och små eller mycket små företag å den andra. — — — Förhållanden kan också te sig olika inom företag, som drivas i aktiebolagsform, och i enskilda rörelser.

— — — icke heller det allmänna bör tveka att pröva vinstdelningsmetoder inom samhällsägda företag, där detta lämpligen kan komma i fråga. Inom sådan av det allmänna i vanliga affärsmässiga former driven företagsamhet, vars prissättning sker under konkurrens med i enskild eller kooperativ regi drivna företag, förefinnes uppenbarligen inga särskilda hinder härför. Inom de allmänna verksamhetsgrenar åter, som har monopolistisk karaktär och vilka kan användas som instrument för en indirekt beskattning och där vinsterna alltså är beroende av den taxepolitik det allmänna följer, är problemet naturligtvis ett annat. — — —

Med de obestriddigen tunga skattebördor, som nu vilar på den svenska företagsamheten, är det emellertid riktigt och skäligen att det allmänna upp-

muntrar en frivillig tillämpning av vinstandelsmetoder. Denna uppmuntran bör ha en för såväl arbetstagare som arbetsgivare tillräckligt stimulerande karaktär. Enklast torde den kunna konstrueras genom reformer på skattepolitikens område. Nödvändigheten att genom skattereformer stimulera sparandet hos enskilda har av den allmänna ekonomiska utvecklingen starkt understrukits. *Anställd, som erhåller vinstandel, bör för det första principiellt tillförsäkras skattefrihet för den del därav, som för viss minitid bindes i godtagbar sparform. För det andra bör man slå fast att enskild eller juridisk person, som från nettointäkt av rörelse avsätter viss del av denna att fördelas mellan de anställda efter grunder, som överenskommit med dem, skall erhålla skattefrihet för den del av nettointäkten, som går till de anställda — möjligheter härför torde redan nu i stor utsträckning föreligga. — — —*

Den närmare avvägningen av skattelättnaderna måste givetvis utredas. Det skattebortfall för det allmänna, som vid en sådan utredning teoretiskt må kunna beräknas bli en konsekvens av en reform i här antydd riktning, bör emellertid icke vara ett tungt vägande argument emot att beträda denna väg. Detta skattebortfall kan mycket väl antagas bli av relativt kort varaktighet. Utredningen, som givetvis bör företagas genom statsmakternas försorg, måste även närmare utforma de villkor i övrigt, som skall uppfyllas av de vinstdelningssystem, vilka skall berättiga till skattelättnader. Dessa villkor kan här endast antydas. *Det synes för det första klart, att vinstdelningsmetod måste vara överenskommen genom ett avtal mellan företagaren och hos honom anställda. Av företagarna mer eller mindre regelbundet utbetalade gratifikationer kan således icke alls jämföras med vinstdelning. De är ensidiga åtgärder av företagarna och helt beroende av dessas eget avgörande. Vinstdelningsavtalens konstruktion bör för det andra vara sådan, att de principiellt medger anslutning till vinstdelningssystem för var och en inom företagen anställd med undantag eventuellt för personer, som intar sådan särskild förtroendeställning till företagarna, att de icke kan ansluta sig till arbetar- eller tjänstemannaorganisationer. Det måste också undersökas, om risker för ett oberättigat utnyttjande av en skattereform av här skisserad typ uppstår, och hur dessa i så fall skall förebyggas. — — —* I övrigt må anmärkas, att det med hänsyn till de ovan påpekade, starkt skiftande förutsättningarna inom olika näringsgrenar och företagsformer säkerligen är motiverat att undvika alltför detaljerade bestämmelser utan överlåta dessa att fritt utformas av parterna.

I våra tidigare motioner framförde vi som ovan nämnts förslag till även annan form för stimulans till sparande hos mindre eller medelstora inkomsttagare. För dessa gäller det att under betryggande former kunna spara och samtidigt få ett visst skydd mot förluster genom penningvärdets fall. En av de utvägar som då öppnar sig är bildandet av investeringsbolag, som placerar sina medel i aktier på ett betryggande sätt och som kan erbjuda allmänheten att bli delägare genom förvärv av aktier med små valörer. De investeringsbolag som existerar i vårt land har inte lyckats vinna nya kategorier aktieägare i någon större utsträckning. Aktiemarknaden är fortfarande uppbyggd på den förutsättningen att det endast uppträder ett relativt litet antal köpare, som placerar relativt stora belopp.

Enbart utgivande av aktier med små valörer löser dock icke problemet. Det måste stå klart för denna nya grupp av köpare på aktiemarknaden att de samtidigt som de erhåller en tillfredsställande avkastning också har en god riskfördelning. I utlandet finns en del exempel på hur man kan lösa en del av dessa svårigheter. De i USA förekommande s. k. ömsesidiga investeringsfonderna visar sig i hög grad kunna tilldra sig småspararnas uppmärksamhet. Som vi framhöll i våra tidigare motioner kan kapitalplacerare när som helst och till vilket belopp som helst köpa andelar av små valörer i dessa ömsesidiga fonder. Vid vilken tidpunkt som helst kan man helt eller delvis uppsäga sitt delägarskap i fonderna genom att presentera sina andelar för inlösen. Småspararna har här garanti för ständig sakkunnig övervakning, spridning av riskerna, långtgående säkerhetsföreskrifter, bekväm förvaltning, hög likviditet och relativt hög avkastning.

Enligt vår mening bör man undersöka om denna typ av fonder kunde fylla en uppgift även i vårt land. Det borde givetvis gälla privata bolag eller föreningar, men samtidigt borde de vara underkastade offentlig kontroll.

Införandet av sådana fonder onödiggör inte investeringsbolag av traditionell typ. Fortfarande erbjuder dock banklagens § 46 ett visst hinder genom dess förbud för bank att såsom pant mottaga aktie i bolag vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier. En förändring av denna bestämmelse bör därför övervägas. Förändringen bör kunna äga rum utan att berättigade säkerhetskrav efter-sättes.

En annan fråga som bör utredas i samma sammanhang är aktieägarnas möjligheter att få tillräckliga kunskaper om det eller de företag i vilka de är delägare. Detta är en väsentlig fråga ur flera synpunkter. Kunskaper om företagen och tilliten till deras läge är förutsättningar för aktieköp. Om, som vi hoppas, olika former av investeringsbolag kommer till större användning, ligger det i sakens natur att dessa ger speciell information till sina delägare. Problemet kvarstår för övriga former av bolag. Lagstiftning är inte det lämpligaste medlet att främja denna utveckling. En utredning bör tillsättas som tar del av utländska erfarenheter på detta område och redovisar synpunkter som kan vara tillämpliga på svenska förhållanden. Detta bör vara en lämplig stimulans till nya initiativ i vårt land.

Med hänvisning till det anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i följande spörsmål:

1) Undersökning av förutsättningarna att genom skatte-reformer eller på annat sätt stimulera tillämpningen inom det enskilda näringslivet av vinstandelssystem med särskild

hänsyn till angelägenheten att främja kapitalbildningen genom att bereda de anställda ökade möjligheter till sparande och uppnå större effektivitet i produktionen.

2) Undersökning av förutsättningarna för vinstandelsmetodernas tillämpning inom av det allmänna ägda företag i branscher där de befinner sig i en effektiv konkurrens med enskilda företag på lika villkor.

3) Undersökning av det allmännas möjligheter att genom ändring eller komplettering av rådande lagstiftning underlätta tillkomsten av investeringsbolag eller investeringsfonder med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner i avsikt att skapa en fördelaktig form för mindre inkomstagares sparande och öka tillgången på aktivt kapital. Denna undersökning bör även innefatta utredning av möjligheterna att öka aktieägarnas kunskaper om företagen.

Stockholm den 26 januari 1956

Bertil Ohlin

O. Malmberg

Skövde

Manne Ståhl

Wald. Svensson

Henning Gustafsson

Skellefteå

Sven Gustafson

i Göteborg

Bertil v. Friesen